

Article Info	RESEARC ARTICLE ARAŞTIRMA MAKALESİ	 ORCID NO: 0000 0003 2168 8572
Title of Article	Marine Fisheries in Yalova Province and Socio-Economic Structure of Fishermen	
Corresponding Author	Prof.Dr. İsmet BALIK Akdeniz Üniversitesi, Kemer Denizcilik Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı 07058, Kampüs, Antalya, ibalik@akdeniz.edu.tr	
Submission Date Admission Date	19/05/2019 / 30/05/2019	
How to Cite	AYYILDIZ, M., BALIK, İ., (2019). Yalova İli'nde eniz Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-ekonomik Yapısı , Kent Akademisi, 12 (38), Issue 2, Pages. 288-298	

Yalova İli'nde Deniz Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-ekonomik Yapısı*

Muttalip AYYILDIZ¹
İsmet BALIK²

ABSTRACT

In this research, it was aimed to determine marine fisheries and the socio-economic structure of fishermen who caught with fishermen boats registered to Yalova province. Fishing ports in Yalova Province have been visited to determine the status of fisheries in Yalova coasts. In these visits, data on number, structural characteristics of the fishing boats, fishing nets and species compositions of the catch were collected. In addition, statistical data on fishery were obtained from the relevant public institutions. Socio-economic structures of the fishermen were determined by analyzing the answers given by the fishermen to the questions on face-to-face interviews. In the survey, it was determined that 87% of the boats used in the fishing were smaller than 12 m length and 91% of which were made by wood. On the other hand, 80% of the fishermen stated that they have been fishing because they have no other occupations. Fishing was the father's profession for 18% of fishermen and hobby for 2%. None of the fishermen was female, only 8% of them were under age 30. In terms of education level, there was no university graduate fisherman, 75% of whom were high school graduates. Only 1% of fishermen expressed satisfaction with their income, and 70% of them want to stop fishing in the future because of the low yield. Most (92%) of fishermen stated that they had a second job due to income failure. It is understood that commercial catch has been marketed mostly through commissioners.

KEYWORDS: Marmara Sea, Yalova, Fisheries, Fishermen, Socio-economic structure

* Bu çalışma, birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Tersane Girişimcileri A.Ş. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi-Altınova/Yalova, m_ayyildiz36@hotmail.com

² Prof.Dr. Akdeniz Üniversitesi, Kemer Denizcilik Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı 07058, Kampüs, Antalya, ibalik@akdeniz.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmada, Yalova İli'ndeki balıkçılığın ve balıkçıların sosyo-ekonomik durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Yalova balıkçılığının durumunu belirlemek amacıyla balıkçı barınakları incelenmiştir. Bu ziyaretlerde barınaklara göre tekne sayıları, teknelerin yapısal özellikleri, avcılıkta kullanılan av araçları ve avlanan balık türleriyle ilgili veriler alınmıştır. Ayrıca ilgili kamu kurumlarından balıkçılıkla ilgili istatistiksel veriler toplanmıştır. Balıkçılar ile yüz yüze görüşme yoluyla yapılan ankette yer alan sorulara balıkçıların vermiş oldukları cevaplar analiz edilerek suretiyle de balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları belirlenmiştir. Araştırmada, avcılıkta kullanılan teknelerin %87'sinin 12 m'den küçük ve %91'inin ahşap tekne olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan, balıkçıların %80'i başka meslekleri olmadığı için balıkçılık yaptıklarını ifade etmiştir. Geri kalan balıkçıların ise %18'i baba mesleği olduğu için, %2'si de hobi olarak balıkçılık yaptığını beyan etmiştir. Balıkçılar arasında hiç kadın bulunmaz iken, sadece %8'inin yaşı 30'un altındadır. Eğitim seviyesi bakımından, %75'i lise mezunu iken, üniversite mezunu balıkçı bulunmadığı anlaşılmıştır. Balıkçıların sadece %1'i gelirinden memnun iken, %70'i getirisinin düşüklüğü nedeniyle gelecekte balıkçılığı bırakmak istediğini belirtmiştir. Gelirlerinin yetersizliği nedeniyle balıkçıların %92'si ikinci bir iş yaptıklarını ifade etmişlerdir. Avlanan balığın genellikle komisyoncular vasıtasıyla pazarlandığı anlaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: Marmara Denizi, Yalova, Balıkçılık, Sosyo-ekonomik yapı

1. GİRİŞ

Dünya nüfusunun önemli bir kısmı deniz kıyılarında yaşamaktadır. Kıyılarda yaşayan bu insanların en önemli ve en eski uğraşlarından bir tanesi de balıkçılıktır (Çelikkale vd., 1999). Bu nedenle, üretim ve tüketici arasındaki zincirde yer alan ve balıkçı adıyla anılan insanların içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durumları önemsenmelidir. Balıkçılıkla uğraşan insanların sorunlarının tespit edilmesi ve beklentilerinin saptanması balıkçılık sektörünün sorunlarının çözümünde kolaylık sağlayacaktır. Daha da ötesi, bir bölgenin sorunlarını araştırmak ve sorunlara çözüm bulmak ülke balıkçılığının genel sorunlarının çözümünü de kolaylaştıracaktır (Altınbaş, 2000; Yücel, 2006).

Ülkemizde balıkçıların sosyo-ekonomik durumlarını araştırıp inceleyen birçok çalışma vardır. Örneğin, Çeliker (2006)'ın yapmış olduğu bir çalışmada Karadeniz Bölgesinde su ürünleri avcılığı işletmelerinin sosyo-ekonomik durumları incelenerek balıkçılıkla geçimini sağlayanların sosyal durumları, beklenti ve sorunları tespit edilmiştir. Ünal (2003)'da yarı zamanlı olarak Ege'de küçük ölçekteki balıkçılığın sosyo-ekonomik yapısı, Avan (2007)'da Manyas Gölü çevresinde balıkçılık yapanların sosyo-ekonomik yapısı araştırılmıştır.

Türkiye'de av filosu 1980'li yıllardan itibaren hızla büyümüş, balıkçılık alanında gelişen dünya teknolojisi diğer endüstrilere göre Türk balıkçılığını hızlı bir şekilde değiştirmiştir. Değişimin en hayati sebebi, kıt kaynakları en verimli şekilde kullanma konusundaki rekabettir. Avlanma teknolojisinin gelişmesinde, avcılığın yönlendirilmesi ve balık piyasasının oluşmasında, balıkçı teknelerinin motor gücü ve tonaj artışında, balık bulmaya ve yön tayin etmeye yardımcı araçların (balık bulucular ve radarlar) geliştirilmesinde hamsi balığı avcılığı önemli bir rol oynamıştır. Diğer balık türlerinden palamut, lüfer ve istavrit avcılığı itici güç oluşturmuş, orkinos türünün avlanmasında ise çok büyük boyuttaki tekneler ve ağlar işlev görmüştür. Av gücündeki artış ve daha etkin avcılık sağlamayı sağlayan teknolojik araçlar, balıkçıların gelir düzeyinde kısa süreli artış sağlamış ise de sürdürülebilir olmadığından uzun vadede balık stokları üzerinde telafisi güç zararlara yol açmıştır. Bu değişimler, özellikle yoğun sürü oluşturan balık türleri ile trol ağları ile avcılığı yapılan ticari değeri yüksek türler üzerinde etkisini daha fazla göstermiştir. Dolayısıyla, ülkemizin Karadeniz kıyılarında yapılan balıkçılıkta hamsi, istavrit, palamut gibi sürü oluşturan balık türleri ile kalkan gibi ticari değeri yüksek türlerin stokları hızla azalmıştır. Ege ve Akdeniz ile Karadeniz arasında bir geçiş bölgesi oluşturan ve özellikle Karadeniz'in göçmen türleri için önemli bir beslenme ya da üreme sahası fonksiyonu olan Marmara Denizi balıkçılığı da bu gelişmelerden ciddi anlamda etkilenmiştir.

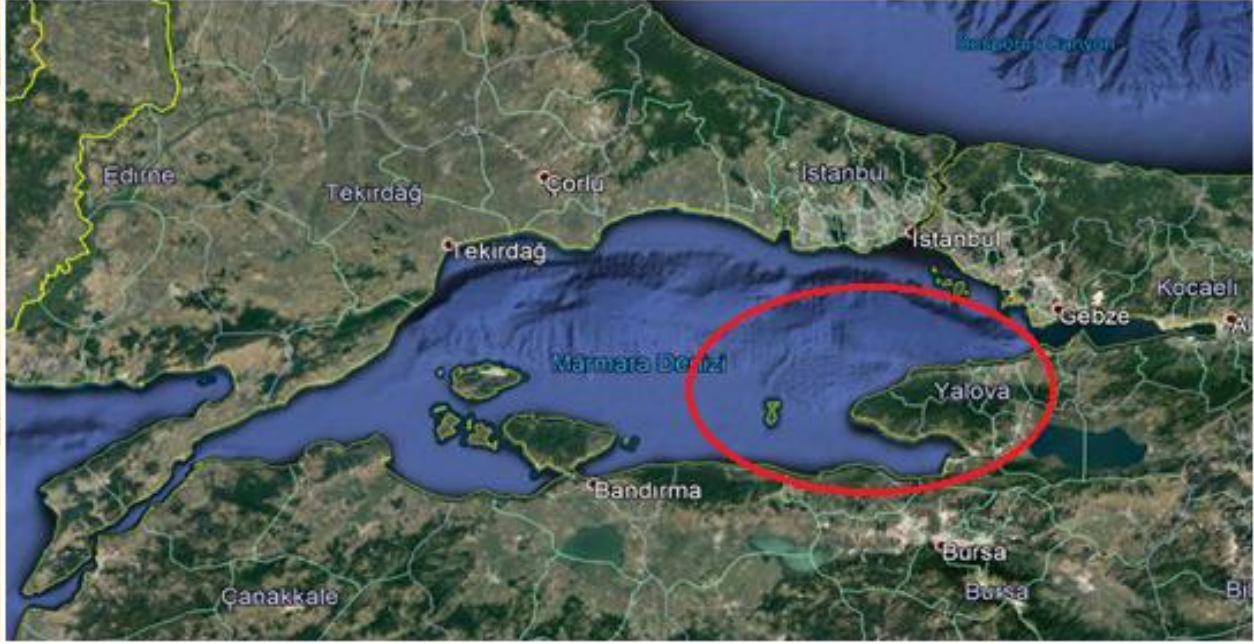
Türkiye'de avcılığı yapılan deniz ürünleri üretiminde 2017 yılında ilk sırayı %49 (157952 t)'luk oran ile Doğu Karadeniz Bölgesi almıştır. Bu bölgeyi %24,2 (77900,8 t) ile Batı Karadeniz, %14,8 (47676,6 t) ile Ege, %7,7 (24832,1 t) ile Marmara ve %4,3 (13811,3 t) ile Akdeniz izlemiştir (TÜİK, 2019). Tüm denizlerimizde avcılık yapan toplam 15352 balıkçı teknesinin 13783 (%89,8)'ü 12 m'den küçük iken, 1569 (%10,2)'ü 12 m ve üzeri uzunluktadır (TÜİK, 2019). Dip trolü ile avcılığa kapalı olan Marmara Denizi kıyısında bulunan Yalova İli balıkçılığı da daha çok küçük balıklı tekneleri ile yapılan kıyı balıkçılığı şeklinde olduğu bilinmekte ise de bilimsel anlamda yapılmış bir araştırma sonucu bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu araştırma ile Yalova ili balıkçılığı analiz edilmeye çalışılmış ve balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları araştırılmıştır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Araştırma Sahası

Marmara Denizi gerçek bir deniz olarak değil, Karadeniz ve Akdeniz arasında bağlantıyı sağlayan boğazlar sistemi üzerindeki bir genişleme olarak görülmektedir (Artüz, 2008). Akdeniz ve Karadeniz gibi birbirinden farklı iki su sisteminin etkisi altında bulunan Marmara Denizi; biyotik ve abiyotik özellikler bakımından değişiklikler gösterir (Polat, 1995). Bir iç deniz özelliği gösteren Marmara Denizi'nin boğazlar yoluyla Karadeniz ve Ege Denizi arasında geçiş zonu olması nedeniyle, özellikle göç eden pelajik türlerin avcılığındaki yeri oldukça önemlidir (Akyol vd., 2006).

Şekil 1. Marmara Denizi

Marmara Denizi balıkçılığını diğer bölge denizlerindeki balıkçılıktan ayıran bir takım özellikler vardır. Mesela, Marmara Denizi'nde 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu ve bu kanuna istinaden çıkarılan su ürünleri tebliğlerinde dip trolü ile avcılık yasaklanmıştır. Diğer taraftan Marmara Denizi bilhassa pelajik gruba giren balıklardaki yumurtlama ile beslenme bölgesidir. Bunda boğazlar nedeni ile giren yüzey sularının tuzluluk oranının düşük olması ve taşıdığı besin maddesinin önemli olması büyük önem taşır (Kocataş vd., 1990; Beşiktepe vd., 1994; Polat, 1995; Polat ve Tuğrul, 1995; Yüksek vd., 2000). Marmara Bölgesi'nde balıkçılığın yoğun olarak yapıldığı illerimiz; İstanbul, Tekirdağ, Çanakkale, Bursa, Balıkesir, Kocaeli ve Yalova'dır. Bu illerde yapılan balık avcılığının en önemli sorunu aşırı avcılık, tüketim düzeyinin yetersizliği, talep yapısının dengesizliği, pazarlamada soğuk zincirin yetersiz oluşu ve denetimlerin amacına ulaşamaması ve pazarlamadır (Erdoğan ve Düzgüneş, 2006).

Yalova, Türkiye'nin kuzeybatısında, Marmara Bölgesi'nin güney doğu kesiminde yer almaktadır. İlin doğusunda Kocaeli yer almakta olup, kuzeyinde ve batısında Marmara Denizi bulunmaktadır. İlin güney kısmında Bursa (Orhangazi-Gemlik) ve Gemlik Körfezi bulunmaktadır. Yalova'nın denizden yüksekliği 2 m'dir ve 847 km² lik alanı ile Türkiye illeri arasında yüzölçümü olarak en küçük ildir.

2.2 Materyal

Araştırma materyalini, Yalova İli'ne kayıtlı balıkçı tekneleri, teknelerin yapısal ve fiziksel özellikleri, tekne sahipleri ve balıkçılar ile yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen veriler, eski adı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olan Tarım ve Orman Bakanlığı Yalova İl Müdürlüğü'nden ve balıkçılık kooperatiflerinden alınan balıkçılık verileri ile FAO (2019) ve TÜİK (2017)'den alınan balıkçılık istatistikleri oluşturmuştur.

2.3 Yöntem

Balıkçıların sosyo-ekonomik durumlarını tespit etmek için hazırlanan anket formunda av teknelerinin fiziki ve teknik nitelikleri, avcılık faaliyetleri sırasında kullandıkları av araçları, teknede görev alan kişilerin sayıları, çalışanlara yapılan ödeme şekli, balıkçılık faaliyetlerini yürütenlerin yaş ve eğitim gibi demografik nitelikleri, balıkçılığı seçme nedenleri, kaç çocuğa sahip oldukları, sosyal güvence statüleri, ücret tatminleri, ürünlerini satışa sunma şekilleri ve kooperatif üyelikleri gibi sorulara yer verilmiştir.

Balıkçı teknelerinin balıkçı barınaklarına göre dağılımları, yapısal ve fiziksel özellikleri, balıkçıların demografik özellikleri tablolara dökülmüş, Yalova İli balıkçılığının durumu değerlendirilmiş, balıkçıların sosyo-ekonomik yapıları belirlenmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1 Yalova İli Balıkçılığı

Tarım ve Orman Bakanlığı Yalova İl Müdürlüğü'nden alınan verilere göre, Yalova İli'nde toplam 511 adet balıkçı teknesi bulunmaktadır. Bu teknelerin balıkçı barınaklarına göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Yalova İli balıkçı barınakları, kapasiteleri ve mevcut tekne sayıları

Barınak adı	Mevkii	Tekne kapasitesi	Mevcut tekne sayısı	Doluluk oranı (%)
Küçüktekne balıkçı barınağı	Merkez	105	90	85,7
Samanlıdere balıkçı barınağı	Merkez	225	15	6,7
Kapaklı Köyü balıkçı barınağı	Armutlu	100	120	120,0
Armutlu balıkçı barınağı	Armutlu	70	56	80,0
Fıstıklı balıkçı barınağı	Armutlu	50	40	80,0
Koruköy balıkçı barınağı	Çınarcık	60	15	25,0
Esenköy balıkçı barınağı	Çınarcık	110	35	31,8
Çınarcık balıkçı barınağı	Çınarcık	75	140	186,7

Balıkçı barınaklarına göre teknelerin dağılımları incelendiğinde en fazla balıkçı teknesinin Çınarcık ve Kapaklı köyü balıkçı barınaklarında bulunduğu, bu balıkçı barınaklarını Küçüktekne balıkçı barınağının izlediği görülmektedir. Özellikle Çınarcık balıkçı barınağında barınan tekne sayısı kapasitesinin iki katına yakındır. Benzer şekilde, Kapaklı Köyü balıkçı barınağını kullanan tekne sayısı da kapasitesinin üzerindedir.

Yalova İlindeki balıkçı teknelerin %87'si 12 m'den küçük kıyı balıkçılığı yapan tekneler olup, %13'ü ise 12 m'den büyük gırgır teknelerdir (Tablo 2). Teknelerin büyüklük dağılımından Yalova'da daha çok kıyı balıkçılığının yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu durum üzerinde ekonomik koşulların yetersizliğinin yanısıra Marmara Denizi'nde trol avcılığının yasak olması da etkilidir. Dolayısıyla Yalova İli'nde genel olarak uzatma ağı balıkçılığı yapılırken, bunun yanı sıra azda olsa manyat, algarna ve voli avcılığı da yapıldığı belirlenmiştir.

Yalova İli'ndeki teknelerin %91'i ahşap, %9'u ise sac malzemedir yapılmıştır. Ahşap teknelerin daha fazla tercih edilmesinde su aldıklarında yavaş yavaş batmaları, bakım ve onarımlarının basit ve ucuz olması, kıyıya çıkarılmalarının kolay olması etkili olmuştur.

Teknelerde çalışan tayfa sayıları incelendiğinde %13'ünde 1, %82'sinde 2-3 ve %5'inde 4 ve daha fazla tayfa çalıştığı tespit edilmiştir. Tayfa ile ilgili veriler ele alındığında bölgedeki teknelerin büyük bir kısmının tayfa çalıştırması

balıkçılık faaliyetinin bir istihdam yarattığını göstermektedir. Fakat bu istihdam istenilen seviyelerde değildir. Çünkü çalışma şartları ağır ve yardımcıya ihtiyaçları olmasına rağmen balıkçıların bazıları ya hiç tayfa çalıştırmamakta ya da ihtiyacından daha az sayıda tayfa çalıştırmaktadır. Bunun da nedeni, elde edilen gelirin yetersiz olmasıdır.

Tablo 2. Balıkçı teknelerinin fiziksel özellikleri, çalıştırılan tayfa sayıları ve tayfa haklarının ödenme şekli

Tekne özellikleri, çalıştırılan tayfa sayıları ve tayfa ödemeleri	Adet (%)
Tekne boyu (m)	
<12	87
12≥	13
Tekne yapısı	
Ahşap	91
Sac	9
Teknede çalışan tayfa sayısı	
1	12
2-3	82
4≥	6
Tayfalara yapılan ödeme şekli	
Maaş	23
Pay	77

Tayfa çalıştıran teknelerin %12'sinde aile içi, %82'sinde aile dışı, %6'sında da hem aile içi hem de aile dışı bireyler çalışmaktadır. Çok az sayıda teknede ise tekne sahibi tek başına avcılık yapmaktadır. Tayfa çalıştıran teknelerin %77'si pay vermek suretiyle ödeme yaparken, %23'ü maaş ödemesi yapmaktadır.

3.2 Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Durumları

Araştırmada Yalova İli'ndeki balıkçılar arasında kadın balıkçı bulunmadığı tespit edilmiştir. Bir çok bölgede yaygın olarak görülen eşleri ile avcılık yapan balıkçının olmaması iki farklı nedene bağlı olabilir. Birincisi sosyo- kültürel yapıdan kaynaklanan ve toplumun kadına biçtiği rolün benimsenmesi sonucu balıkçıların eşlerini avcılık faaliyetin de çalıştırmamaları, ikincisi ise kadınların balıkçılığa ilgi duymamaları olabilir. Medeni durum bakımından ise balıkçıların %87'si evli, %11'i bekar, %2'si ise evlenip boşanmıştır. Balıkçılıkla uğraşan bireylerin yaş dağılımı incelendiğinde %72'sinin 31-49 arası yaşlarda oldukları anlaşılmaktadır. Bu yaş aralığındaki bireyleri %20'lik oranla <50 yaş ve %8'lik oranla 16-29 arası yaşlardaki balıkçılar izlemiştir (Tablo 3). Çalışmada 30 yaşından küçük balıkçı sayısının çok düşük (%8) olması gençlerin balıkçılığa ilgi duymadıklarını göstermektedir. Bu da Yalova İli'nin İstanbul, Kocaeli ve Bursa gibi istihdam olanakları fazla olan sanayi şehirlerine yakın olması büyüktür. Orta Karadeniz Bölgesi'nde Yücel (2006) tarafından yapılan çalışmada, balıkçıların %51'inin 30-50 yaş arasında olduğunu bildirilmektedir. Bu iki çalışmanın sonuçları her ne kadar karşılaştırma yapmak için yeterli değilse de, ülkemizde yapılan özellikle küçük ölçekli balıkçılığın daha çok orta yaş ve üzeri insanlar tarafından yapıldığı sonucunu çıkarmak mümkündür.

Tablo 3. Balıkçıların demografik yapısı

Balıkçıların demografik özellikleri	Adet (%)
Cinsiyet	
Erkek	100
Kadın	0
Medeni hali	
Evli	87
Bekar	11
Boşanmış	2
Yaş	
16-30	8
31-49	72
50 ≥	20
Eğitim seviyesi	
İlkokul	13
Ortaokul	12
Lise	75
Üniversite	0
Çocuk sayısı	
0-3	74
4-6	24
7≥	2
Ailede balıkçılık yapan birey sayısı	
0-2	87
3-5	12
6≥	1
Bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı	
0-3	10
4-6	77
7≥	13

Sosyo-ekonomik araştırma faaliyetlerinde önemli unsurlardan biri de çalışanların mesleki nitelikleridir. Yalova'da yapılan bu çalışmada, balıkçıların %75'inin lise, %13'ünün ilkokul ve %12'sini ortaokul mezunu olduğu belirlenmiştir. Yalova İlindeki Balıkçılar arasında okuma-yazma bilmeyen ve üniversite mezunu kişilerin olmadığı tespit edilmiştir. Ege Bölgesi'nde gerçekleştirilen bir sosyo-ekonomik çalışmada ise balıkçıların % 2.30'u okur-yazar, % 62.82'si ilkokul, % 17.24'ü ortaokul, % 10.73'ü lise ve % 1.53'ü ise üniversite mezunu olarak rapor edilmiştir (Çeliker vd., 2008). Eğitim düzeyi bakımından ülkemizde yapılan bazı araştırmaların sonuçları ile bizim bu çalışmamızın sonuçları arasında bazı önemli farklılıklar göze çarpmaktadır. Ancak gerek bizim araştırmamızda gerekse diğer araştırmalarda, balıkçılar arasında okur-yazar olmayan balıkçının bulunmaması ve üniversite mezunu balıkçının olmayışı ya da çok düşük oranda bulunması önemli benzerliklerdir. Bu sonuçlar, ülkemizin özellikle sahil

kesimlerinde yaşayan erkekler arasında okur-yazar olmayan insanımızın önemli ölçüde azaldığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Üniversite mezunu balıkçının olmamasında ise toplumsal statü kaygısı ve gelir düzeyindeki memnuniyetsizlik algısının etkili olabileceği tahmin edilmektedir. Ayrıca, balıkçılığın eğitim gerektirmeyen ve herkesin yapabileceği bir iş olarak görülmesinin de bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Fakat tamamının okur-yazar olması olumlu bir durum olarak ele alınmalıdır. Balıkçılar arasında lise mezunları çoğunluğu oluşturmakta ise de ilkökul ve ortaokul mezunları da %25'lik bir dilimi oluşturmaktadır. Eğitim durumlarının yüksekliği, kişilerin yaşı ile ters orantılıdır. Burada en belirleyici faktör özellikle son 15–20 yıldır lise ve üniversite düzeyinde eğitim alan kişi sayısının sürekli artıyor olmasıdır.

Balıkçılık yapan ailelerin %74'ünün 0-3 çocuk, %24'ünün 4-7 çocuk ve %2'sinin 7'den fazla çocuğa sahip oldukları belirlenmiştir. TÜİK (2017) verilerine göre bir kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaş grubu) boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade eden "toplam doğurganlık hızı" 2.07 olarak açıklanmıştır. Bu sonuçlara göre, ülkemizde balıkçıların ortalama çocuk sayısından daha fazla çocuğa sahip olduklarını göstermektedir. Hâlbuki gelir düzeylerinin düşüklüğünden şikâyeti olan bu kesimin daha az çocuk sahibi olmaları beklenir. Balıkçıların bakmakla yükümlü olduğu kişi sayısı bakımından dağılımları incelendiğinde, ≤ 3 kişiye bakmakla yükümlü olanların %10 olduğu görülürken, 4-6 kişiye bakmakla yükümlü olanların %77, $7 \geq$ kişiye bakmakla yükümlü olanların oranının ise %13 olduğu tespit edilmiştir. Yalova balıkçılarından %90'ının 4 ve daha fazla sayıda bakmakla yükümlü oldukları kişi olduğu saptanmıştır. Yücel (2006)'in Orta Karadeniz Bölgesi'nde yaptığı çalışmada ise, balıkçıların %54'ünün bakmakla hükümlü oldukları kişi sayısı beş ve daha fazla olduğunu bildirmiştir. Ailelerin %87'sinde 0-2, %12'inde 3-5 ve %1'inde $6 \geq$ kişinin balıkçılık yaptığı belirlenmiştir. Aynı aileden birden fazla balıkçılık yapan kişi sayısının sadece %13 olarak bulunması, gençler arasında balıkçılığa ilginin az olduğunu göstermektedir.

Yaklaşık olarak her üç balıkçıdan ikisinin mülkiyeti kendisine ait olan evde ikamet ettiği, birinin ise kiracı olduğu belirlenmiştir (Tablo 4). Sosyal güvencenin öneminin giderek artmakta olduğu günümüzde, Yalova balıkçılarının tamamının sosyal güvencesinin olduğu belirlenmiştir. Benzer çalışmalarda, balıkçılık ile uğraşanların yaklaşık %73'ünün sosyal güvencesinin olduğu bildirilmektedir (Çeliker vd., 2006; Çeliker vd., 2008; Doğan, 2009; Uzmanoğlu ve Soylu, 2006). İzmir'de su ürünleri kooperatifleri hakkında yapılmış bir başka araştırmada ise üyelerin %59'unun sosyal güvencesinin olduğu tespit edilmiştir. (Ünal vd., 2008). Bizim araştırmamızın sonuçları ile Türkiye'de daha önce yapılmış çalışmalarda bildirilmiş sonuçlar arasındaki fark her bireyin sosyal güvenlik çatısı altına alınma zorunluluğu getirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Sosyo-ekonomik yapının gelişmiş olduğunu gösteren önemli bir etken olan konut sahibi olma durumları incelendiğinde, balıkçıların %67'sinin kendi evinde ikamet ettikleri, %33'ünün ise kiracı oldukları anlaşılmıştır. Deniz ve göllerde avcılık faaliyeti yürüten kişilerin ev sahibi olma oranları farklı araştırmalarda %73.33-83.33 arasında tespit edilmiştir (Ünal, 2003; Doğan, 2009). İzmir ili su ürünleri kooperatifleri tarafından yapılan çalışmada ise kooperatife üyesi balıkçıların %67'sinin konut sahibi oldukları belirtilmektedir (Ünal vd., 2008). Yalova'da yapmış olduğumuz araştırmanın sonucu ile diğer araştırmaların sonuçlarının önemli ölçüde benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Balıkçılar arasında ev sahibi olanların oranı, ülke genelinde ev sahibi olanların oranından (%59.7) daha yüksektir (URL-1). Bunda, balıkçılar arasında gençlerin oranının düşük olmasının da etkisi büyüktür.

Balıkçılığı seçme nedenleri sorusuna balıkçıların %80'ini zorunluluk cevabını vermiştir. Geri kalanların %18'i baba mesleği olduğu için, %2'si de deniz tutkusu olarak cevaplamıştır. Beş balıkçıdan dördünün zorunluluktan balıkçılık yaptığını belirtmiş olması, ülkemizdeki işsizliğin önemli bir sorun olduğunu göstermektedir. Sadece %18'lik bir kısımda baba mesleği olduğu için seçtiğini belirtmiş olması da, balıkçılığın azda olsa bir usta çırak ilişkisi içerisinde gelecek kuşağa aktarıldığının bir göstergesidir. Deniz tutkusundan balıkçılığı seçtiğini belirtenlerin oranı ise %2 olup, bu kısımda yer alan balıkçılar da genellikle yaş ortalaması yüksek kişilerdir. Esasında balıkçılığın meslek olarak tercih edilmesinde, ülke ekonomisi ve ülkedeki diğer sektörlerdeki çalışma koşullarından bağımsız olduğu düşünülemez. Doğan (2010), İstanbul su ürünleri kooperatifleri ve ortaklarının sosyo-ekonomik analizi konulu çalışmasında balıkçılara, balıkçılığı seçme sebepleri sorusunu yöneltmiş % 44.3'ünün işsizlikten, % 17.3'ünün aile bütçesine katkı sağlamak amacıyla, %15.0'inin hobi ve % 14.4'ünün de baba mesleği olduğu için tercih ettiklerini tespit etmiştir.

Tablo 4. Balıkçıların sosyo-ekonomik özellikleri

Sosyal ve ekonomik yapıları	Adet (%)
Ev mülkiyeti	
Ev sahibi	67
Kiracı	33
Sosyal güvenlik durumu	
Sosyal güvencesi olanları	100
Sosyal güvencesi olmayanlar	0
Balıkçılığı seçme nedeni	
Zorunluk	80
Baba mesleği	18
Deniz tutkusu	2

Balıkçıların %70'inin 16-45 yıl, %25'inin 0-15 yıl, %5'inin ise 45> yıl balıkçılık deneyimi olduğu saptanmıştır. Günlük çalışma süresi bakımından % 90'ının ortalama 10> saat/gün, %10'unun ortalama 8-10 saat/gün çalıştıkları belirlenmiştir. Balıkçıların %10'unun balıkçılık dışında başka bir gelir kaynağının bulunmadığı, %90'nın ise emeklilik ya da farklı ticari faaliyetlerden de gelirinin olduğu anlaşılmıştır. Balıkçılıktan elde edilen gelirin memnuniyet seviyesinin tespiti için yöneltilen sorulara ise sadece %1'i balıkçılıktan elde ettikleri gelirin yeterli olduğunu beyan etmiştir. Geri kalan %92'lik kısım ise balıkçılıktan elde ettikleri geliri yetersiz bulurken, %7'lik kısım orta derecede yeterli bulduklarını belirtmişlerdir (Tablo 5).

Tablo 5. Balıkçılık faaliyetlerine ilişkin bulgular

Balıkçılık faaliyeti	Adet (%)
Mesleki deneyim süresi (yıl)	
0-15	25
16-45	70
45>	5
Günlük çalışma süresi (saat)	
8-10	10
10>	90
Gelir Kaynağı	
Sadece balıkçılık	10
Emekli ya da farklı ticari uğraşlardan ek gelir	90
Gelir memnuniyeti	
Yetersiz	92
Orta	7
İyi	1

Balıkçıların %10'unu geçimini sadece balıkçılıktan sağlarken, kalan %90'ının ise emeklilik veya farklı ticari uğraşlardan gelir sağladıkları belirlenmiştir. Balıkçıların sadece %1'i balıkçılıktan elde ettikleri gelirin yeterli olduğunu beyan etmiştir. Geri kalan %92'si ise balıkçılıktan elde ettikleri geliri yetersiz bulurken, %7'si orta derecede yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan, balıkçılıktan elde edilen gelirin fazla tatmin edici olmadığı anlaşılmaktadır. Balıkçılık, yetersiz gelir sağlayan bir iş olarak görülmekte ve çalışma şartlarının ağırlığından dolayı gelecekte bu mesleği bırakmayı düşünenlerin oranı %70 gibi yüksek bir orana sahiptir. Balıkçılığı bırakmayı düşünen genç bireyler daha çok gelir düzeyinin yetersizliğini, daha yaşlı bireyler ise çalışma şartlarının ağırlığını bırakma nedeni olarak göstermektedirler. Chhaya vd. (1991), Hindistan'ın Gujarat eyaleti kıyılarında, uzatma ağları ve trolle küçük ölçekli balıkçılığın ekonomik analizini değerlendirmiş, sermayenin düşük olmasına karşın elde edilen net karın yüksek olduğunu ve ekonomik olarak sürdürülebilir nitelikte olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu farklılık ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, beslenme alışkanlıkları gibi bir çok faktöre göre değişebileceğini göstermektedir.

Tablo 6'da da görüleceği üzere, balıkçıların %95'i kooperatif üyesidir. Balıkçıların kooperatife üye olmalarında etkili olan üç faktör vardır. Bunlardan birincisi bürokratik kolaylıklardan faydalanmak olup, balıkçıların %70'i kooperatife üye olmasında bu faktörün etkili olduğunu belirtmiştir. İkinci faktör ise %25'lik bir oranla pazarlamada fiyat avantajı sağlamak olarak ifade etmiştir. Üçüncüsü de, üyelerin %5'inin kooperatife üye olmasında etkili olan saygınlık kazanmaktır. Avladıkları su ürünlerini balıkçıların %60'ı komisyonculara satmakta, %24'ü kooperatifler aracılığıyla, %16'sı da kendisi doğrudan tüketiciye pazarlamaktadır. Buna ek olarak %79'u pazarlama yaparken sorun yaşamadığını bildirirken, %21'i pazarlamada fiyat farklılıkları, ürün tazeliği ve rekabet gibi sorunlar yaşadıklarını bildirmişlerdir. Tekirdağ İli'nde yapılan çalışmada balıkçıların avladıkları balığı %12'sinin kooperatif ve birliklere, %23'ünün konserve fabrikalarına, %9'unun seyyar satıcı ve direkt tüketiciye, %55'inin komisyonculara pazarladıklarını ifade etmişlerdir (Güngör vd., 2007). Her iki araştırmanın sonucu da, ülkemizde avlanan balıkların daha çok komisyoncular tarafından pazarlandığını göstermektedir. Pazarlama daha çok bölge halkının kültürel yapısı, alışkanlıkları, örgütlenme, büyük şehirlere yakınlık, işleme tesislerinin varlığı gibi birçok faktörün etkisiyle değişebilmektedir.

Tablo 6. Kooperatiflere üyelik ve avlanan su ürünlerinin pazarlanması

Kooperatif üyeliği ve pazarlama	Adet (%)
Kooperatif üyeliği	
Kooperatif üyesi	95
Kooperatif üyesi değil	5
Üye olma nedeni	
Bürokratik kolaylık sağlanması	25
Pazarlama	70
Saygınlık ölçütü olması	5
Balığın pazarlama şekli	
Komisyoncu	60
Kooperatif	24
Kendisi	16

SONUÇ

Yalova İli balıkçılığı ve balıkçıların sosyo-ekonomik yapısının araştırıldığı bu çalışmaya göre, balıkçılığın bölge halkının yaşamı için temel geçim kaynakları arasında yer almamakla birlikte sosyo-ekonomik yapı üzerinde önemli bir yeri vardır. Her ne kadar anket sorularında yer verilmemiş ise de yapılan görüşmelerden Yalova İli'nde balıkçılığın daha çok Karadeniz Bölgesi'nden Yalova'ya göç ederek yerleşen vatandaşlar ya da onların sonraki kuşakları tarafından yapıldığı anlaşılmıştır. Bu durum balıkçılığın babadan oğula geçen kültürel bir uğraş haline dönüştüğünü

göstermektedir. Diğer taraftan, yıllık su ürünleri üretiminin giderek daha fazla azalma eğilimi gösterdiği belirtilmekte ise de balıkçıların bu işe sosyal ve ekonomik bağlılıklarının yanı sıra kültürel anlamda da bağlı olduklarını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyol, O., Ceyhan, T. ve Ünal, V. (2006). Marmara Bölgesi Su Ürünleri Kooperatif ve Derneklerinin Lüfer Balıkçılığındaki Roller. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi/ Journal of Fisheries & Aquatic Sciences, Cilt No:23, Sayı (3-4):379-383.
- Altınbaş, N. ve Menekşe, A. (2000). Marine Resources. 28-30 Eylül 2000. 'The second marine shura' The Government Marine, İstanbul.
- Artüz, L. (2008). Marmara ve Boğazların Ekolojisi ve Değişimler. <http://www.artuz.com/artuz/PDF/1029.pdf> (Erişim Tarihi, 10.01.2009).
- Avan, S., (2007). Manyas Gölü Balıkçılarının Sosyo-Ekonomik Yapısı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1-31
- Beşiktepe, Ş., Sur, H.İ., Özsoy, E., Latif, M.A., Oğuz, T. ve Ünlüata, Ü. (1994). The circulation and Hydrography of the Marmara Sea. Prog. Oceanogr. 34, 285-334.
- Chhaya, N.D., Jani, G.M. ve Amreliya, J.A. (1991). Economic Viability of Trawlers, Gillnetters and Dug-outs with OBM. Fishing Chimes, 11(4), 53-57.
- Çeliker, S.A., Korkmaz, Ş.A., Dönmez, D., Gül, U., Demir, A., Genç, Y., Kalkanlar, Ş. ve Özdemir, İ. (2006). Karadeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo Ekonomik Analizi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara, 122 s.
- Çeliker, S. A., Korkmaz, Ş.A., Demir, A., Gül, U., Dönmez, D., Özdemir, İ. ve Kalkanlar, Ş. (2008). Ege Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo- Ekonomik Analizi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü. Ankara.
- Çelikkale, M. S., Düzgüneş, E., ve Okumuş, İ. (1999). Türkiye Su Ürünleri Sektörü. Potansiyeli, Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. İstanbul Ticaret Odası, 1999(2): 119-125.
- Doğan, K. (2009). İznik Gölü (Bursa) gümüş balığı avcılığı yapan tekne sahibi balıkçıların sosyo-ekonomik analizi. Journal of FisheriesScience, 3(1), 58-67.
- Doğan, K. (2010). İstanbul Su Ürünleri Kooperatifleri Ve Ortaklarının Sosyo- Ekonomik Analizi. Journal of Fisheries Sciences, 4(4), 318.
- Erdoğan, N. ve Düzgüneş, E. (2006). Karşılaştırmalı Bir Yaklaşımla İstanbul Balık Hali. Trabzon, www.akuademi.net/USG/USG2004/CK/ck23.pdf; Erişim Tarihi, 18.02.2009.
- FAO (2019). GFCM (Mediterranean and Black Sea) Capture Production. <http://www.fao.org/fishery/statistics/gfcm-capture-production/en>; Erişim tarihi: 22.04.2019
- Güngör, G., Özen, S.Ş. ve Güngör, H. (2007). Marmara Denizi Balıkçılığının Sosyoekonomik Yapısı ve Deniz Ürünleri Pazarlaması: Tekirdağ İli Sahil Şeridi Örneği. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 4(3), 311-325.
- Kocataş, A., Koray, T., Kaya, M. ve Kara, Ö.F. (1990). Review of the Fishery Resources and Environment in the Sea of Marmara. GFCM 64, Part 3, Rome, 87-143.
- Polat, S. Ç. (1995). Nutrient and Organic Carbon Budgets in the Sea of Marmara: A Progressive effort of the Biogeochemical Cycles Carbon , Nitrogen and Phosphorus. Ph. D. Thesis, METU-IMS, Erdemli, Turkey, 215 pp.
- Polat, S.Ç. ve Tugrul, S. (1995). Nutrient and Organic Carbon Exchanges Between the Black Sea and Marmara Seas Through the Bosphorus Strait, Continental Shelf Res. 15 (9):1115-1132.
- TUİK (2017). Türkiye İstatistik Kurumu. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=113&locale=tr>; Erişim tarihi: 22.04.2019

TUİK (2019). Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27669>; Erişim Tarihi: 24.04.2019

URL-1. <https://tr.sputniknews.com/ekonomi/201709201030219454-ev-kira-artis/>; Erişim tarihi: 22.04.2019

Uzmanoğlu, S. ve Soylu, M. (2006). Karasu (Sakarya) Bölgesi Deniz Balıkçılığının Sosyoekonomik Yapısı. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 23(1-3), 515-518.

Ünal, V. (2003). Yarı Zamanlı Küçük Ölçekli Balıkçılığın Sosyo-Ekonomik Analizi, Foça (Ege Denizi). E.Ü. Ürünleri Fakültesi Su Ürünleri Dergisi, 20(1-2), 165 – 172.

Ünal, V., Tokaç, A., Tosunoğlu, Z., Akyol, O., Özbilgin, H. ve Göncüoğlu, H. (2008). İzmir İli Su Ürünleri Kooperatifleri ve Sorunları. Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları VII. Ulusal Kongresi, Ankara, Türkiye Kıyıları 08 Kongresi Bildiriler Kitabı 27–30 Mayıs, L. Balas (Editör), s. 377–385.

Yücel, Ş. (2006). Orta Karadeniz Bölgesi Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyoekonomik Durumu. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 23(1-3), 529-532.

Yüksek, A., Okuş, E., Uysal, A. ve Orhon, V. (2000). Marmara Denizi Demersal Balıkçılığı ve Stok Tayini Sonuç Raporu. İstanbul Ün. Deniz Bilimleri İşletmeciliği Enst., 124s.